

Adoptarea RDA (Resource Description and Access) în România?

3 septembrie 2020

Reguli catalogare – scurt istoric - de unde s-a pornit

AACR (Anglo-American Cataloguing Rules) - un set de reguli internaționale (cod), utilizate în catalogarea descriptivă a tuturor tipurilor de resurse din bibliotecile SUA, Marea Britanie, Canada, Australia, dar și în multe alte țări.

În anul 1967, pentru prima dată, țările de limbă engleză au dezvoltat AACR (ediția 1), un cod elaborat de ALA (American Library Association), cu scopul de a armoniza regulile de catalogare între cele două părți ale Atlanticului.

AACR a fost actualizat periodic până în anul 2005.

În istoricul AACR, un moment important referitor la corespondența/coordonarea regulilor de catalogare și cu alte grupuri internaționale specializate a fost în anul 1978, când s-au avut în vedere și documentele elaborate de IFLA, cu deosebire ISBD(G) – General International Standard Bibliographic Description, dar și următoarele – schimbare semnificativă. Anul 1969 marcase o întâlnire internațională a experților în catalogare la Copenhaga.

Ediția a 2-a, cunoscută sub acronimul AACR2 (1978), elaborată de ALA (American Library Association), CLA (Canadian Library Association) și CILIP (Chartered Institute of Library and Information Professionals), a avut atunci o influență largă pe plan mondial. Această ediție a fost cea mai utilizată.

De fapt, schimbările tehnologice survenite și în lumea bibliotecilor au condus la revizuirii mai dese – 1982, 1983, 1985, nepublicate, dar incluse în AACR2R.

Ca urmare, la o diferență de 10 ani (1988), ediția a 2-a a fost revizuită și este cunoscută sub acronimul AACR2R, când cele mai multe țări de limbă engleză au generalizat adoptarea acestor reguli.

Totuși dinamica în care s-a dezvoltat catalogarea a impus, în continuare, modificări ample ale regulilor care trebuiau folosite în bibliotecile și instituțiile de cultură informatizate. Varietatea tipurilor de resurse, îmbogățirea colecțiilor cu resurse electronice necesita schimbarea paradigmatelor de până în anii 1990.

Diversele revizuirii ale AACR2R au fost incluse în AACR2R98, publicate atât în format tipărit cât și în format electronic.

O ediție cu multe modificări majore a fost publicată în anul 2002, cu câteva amendamente publicate în 2003 - AACR2R03, iar mai apoi, AACR a intrat într-o revizuire largă, folosind modelul FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records), care se lansase în anul 1998. O nouă versiune AACR3 nu mai era posibilă, totuși, de continuat.

În anul 2005 s-a lansat proiectul RDA, iar noul cod a fost lansat în anul 2010.

RDA – un cod internațional de catalogare

Din ce se compune

1. **Regulile RDA**
2. **Toolkit-ul RDA**
3. **Registrul RDA**

1. Ce este RDA?

RDA este un set de elemente, instrucțiuni și ghiduri folosite la crearea metadatelor din biblioteci și din alte instituții culturale, conform modelelor internaționale. Aceste metadata au ca scop regăsirea și identificarea resurselor în colecțiile bibliotecilor și a altor instituții de cultură.

RDA continuă tradiția catalografică a AACR (Anglo-American Cataloguing Rules), dar reprezintă o nouă abordare a catalogării, care trebuie să se adapteze noului mediu dominat de web.

RDA ține seamă de *Principiile internaționale de catalogare* (International Cataloguing Principles – ICP), elaborate de IFLA și se bazează pe modelele conceptuale dezvoltate de IFLA pentru datele bibliografice: FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records) – publicat în 1998, FRAD (Functional Requirements for Authority Data) – publicat în 2009, FRSAD (Functional Requirements for Subject Authority Data) – publicat în 2010.

Acum, RDA se bazează pe cel mai recent model conceptual, elaborat în cadrul IFLA, LRM (Library Reference Model), în versiunea finală din 2017.

RDA acoperă datele bibliografice, datele de autoritate, informațiile privind exemplarele, relația cu subiectele. Astfel, se permite îmbunătățirea prezentării cataloagelor prin entități precum: lucrare, expresie, manifestare, exemplar, agent, realizându-se o interoperabilitate a datelor din cataloage.

RDA și LRM

După o experiență bazată pe familia modelelor FRBR, FRAD, FRSAD experții au ajuns la concluzia că este necesară o combinație a acestora într-un singur model coerent, pentru o mai bună înțelegere a acestuia și pentru a încerca înlăturarea unor bariere în adoptarea sa. Astfel, în anul 2016, IFLA LRM, rezultat din fuziunea celor trei modele conceptuale - FRBR, FRAD, FRSAD – a fost adoptat ca model de bază pentru dezvoltarea RDA.

Având la bază LRM, înregistrările bibliografice vor fi înlocuite cu o rețea de relații între entități, conducând spre o structură similară cu cea care caracterizează informațiile de pe web. Totuși, pentru o perioadă de început, RDA are în vedere că trebuie să se treacă printr-o tranziție ușoară și permite menținerea structurii tradiționale a cataloagelor.

Pe de altă parte, rolul înregistrărilor de autoritate se consolidează, în special prin crearea sistematică a înregistrărilor de autoritate pentru toate lucrările, fără nicio ierarhie în ceea ce privește conținuturile lor.

2. Toolkit-ul RDA este un set de instrumente online integrate, bazate pe browser. Conține RDA și alte documente și resurse în relație cu catalogarea.

Toolkit-ul conține/integrează regulile RDA originale în limba engleză, precum și traduceri în diferite limbi (catalană, chineză, finlandeză, franceză, germană, italiană, norvegiană, spaniolă)¹. Este un produs web, publicat în iunie 2010, actualizat periodic (cel puțin trimestrial) și care se obține prin plata unui abonament.

Acest instrument se bazează pe familia FR, dar trebuie să se adapteze noului model LRM.

O versiune beta (produs aflat în procesul de testare) a fost în anul 2018, pentru a se schimba considerabil la jumătatea anului 2019, în urma diverselor observații. Așa s-a născut Proiectul 3R = "3R Project" – RDA Toolkit Restructure and Redesign.

Site-ul beta RDA Toolkit a fost lansat în aprilie și septembrie 2019, când textul RDA a fost stabilizat, iar site-ul a îndeplinit obiectivele proiectului privind standardele de accesibilitate (conform, *Web Content Accessibility Guidelines – WCAG - 2.0* și revizuire.

¹Vezi: <https://www.rdatoolkit.org/sites/default/files/2019-08/Translation%20Policy-RDA.pdf>

Notă

După stabilizarea din aprilie, site-ul beta a fost evaluat complet de o firmă independentă de consultanță, care a formulat o listă de probleme privind accesibilitatea.

În cadrul atelierului de lucru al proiectului, care a avut loc în 24 ianuarie 2019, o țintă importantă au fost *traducerile*, dar și *politicile de dezvoltare și profilurile de aplicații*.

Traducerile sunt în curs de desfășurare, alte traduceri fiind așteptate.

Exemplu de colaborare pentru traducerea RDA – Franța:

l'*Asted* (Association pour l'avancement des sciences et des techniques de la documentation), *BAC* (Bibliothèque et Archives Canada), *BAnQ* (Bibliothèque et Archives nationales du Québec) și *BnF*.

În februarie 2020, s-a realizat o actualizare minoră a Toolkit-ului RDA.

În 29 aprilie 2020 a fost publicată o nouă versiune a Toolkit-ului RDA, care s-a publicat pe site. Această versiune introduce noi caracteristici și funcționalități, precum și unele relocări ale conținutului RDA.

- 3. Registrul RDA** furnizează documentația despre entitățile RDA, elementele și schemele de codificare a vocabularului pentru dezvoltatori de aplicații și comunități de linked-data/date conexe².

Coordonarea RDA

La început, RDA a fost elaborat de o comunitate a bibliotecilor anglo-americe, sub egida JSC – *Joint Steering Committee for Development of RDA* (Comitet director/comun de coordonare pentru dezvoltarea RDA) cu scopul înlocuirii AACR2.

În anul 2010, RDA promitea perspective deosebite viitorului cataloagelor bibliotecilor. De aceea, marile biblioteci erau interesate de RDA.

²Vezi: Tratat de biblioteconomie. Vol. II, Part. I, cap. 4.1.5 *Pe scurt despre "Linked Data"/Date conexe* și DRAGOMIR, Voichița. *Biblioteca 3.0*. În: Tratat de biblioteconomie.

Acestea își puneau problema dacă standardele folosite nu ar trebui înlocuite și să profite de oportunitățile oferite de noul cod, care pune problema cuprinderii cataloagelor în web-ul semantic.

De asemenea, IFLA urmărea cu interes dezvoltarea noului cod de catalogare RDA și a avut în vedere recomandarea acestuia drept "cod internațional de catalogare".

În paralel, în perioada 2010-2014, experții francezi au constituit mai multe grupuri de lucru care au studiat avantajele, meritele RDA, elaborat sub o amprentă clară anglo-saxonă, și o posibilă adaptare pe plan internațional.

În noiembrie 2014, Franța a avut o poziție națională referitoare la RDA și a decis lansarea unui program de tranziție bibliografică.

În 2015, JSC a fost înlocuit cu *RSC – RDA Steering Committee* (Comitet de conducere RDA), responsabil pentru întreținerea RDA.

Astăzi, codul evoluează spre o mai mare internaționalizare pentru a reflecta diferențele comunități de utilizatori RDA și pentru a spori legitimitatea codului ca standard internațional.

În cadrul RSC, direcțiile strategice pentru dezvoltarea RDA sunt definite de RDA Board, care reprezintă cele șase regiuni ale lumii: Africa, America Latină și Caraibe, America de Nord, Asia, Europa, Oceania, alături de reprezentanți ai celor trei asociații profesionale anglo-americane "istorice" – ALA, CLA, CILIP, președintele director al RDA – Gordon Dunsire (în 2018) și un reprezentant al editorului Toolkit-ului RDA.

Din 2019 va exista câte un reprezentant al fiecărei regiuni.

Situația Aprilie 2020

Aplicarea RDA în țările anglofone

În țările anglofone, care sunt la originea noului cod de catalogare, RDA s-a aplicat începând din aprilie 2013.

Biblioteca Britanică (British Library), Biblioteca și Arhivele Canada (Library and Archives Canada), Biblioteca Congresului (Library of Congress) și Biblioteca Națională a Australiei (National Library of Australia) și-au propus să promoveze RDA prin coordonarea instrumentelor de formare și a planurilor de implementare.

La sfârșitul anului 2010 erau, deja, organizate primele teste de către trei biblioteci naționale americane: Biblioteca Congresului, Biblioteca Națională de Agricultură și Biblioteca Națională de

Medicină. În urma acestor teste s-a luat decizia ca RDA să se aplice în SUA începând cu anul 2013, iar până atunci să se revizuiască redactarea codului, să se facă mai lizibil și să se pregătească trecerea de la formatul MARC 21 la un format care să corespundă tehnologiilor web.

Alte țări anglofone, precum Australia, Canada, Regatul Unit, s-au aliniat calendarului SUA și au aplicat RDA începând tot din anul 2013.

În anul 2014, aceste țări au realizat o evaluare inițială. Regatul Unit a dedicat o zi de studiu (în iunie 2014) experimentelor puse în practică, fie în contextul instituțional al Bibliotecii Britanice, fie al bibliotecilor universitare, centrelor de cercetare specializate sau chiar al sistemelor informatice. S-a concluzionat că succesul trecerii la RDA depinde în mare parte de calitatea suportului.

Treptat, de la reforma coordonării RDA din 2015, instituțiile nu mai sunt membri în mod direct în RSC (RDA Steering Committee), ci aparțin unui organ regional care le reprezintă. Așadar, aceste țări anglofone sunt reprezentate fie de NARDAC (North American RDA community), fie de ORDAC (Oceania RDA Committee) sau de EURIG (European RDA Interest Group).

Aplicarea RDA în țările europene

În 2011, țările europene interesate de RDA au format un grup de interes comun european, cunoscut sub acronimul de *EURIG – European RDA Interest Group*, cu scopul unui schimb de discuții privind adoptarea RDA drept cod național de catalogare. Din anul 2016, EURIG reprezintă Europa în RSC. În 2018, EURIG avea 44 de membri, inclusiv BnF și Abes.

EURIG are ca obiective:

- ✓ să promoveze interesele profesionale comune ale utilizatorilor RDA în Europa;
- ✓ să fie un loc de schimb între țările europene privind oportunitatea adoptării RDA și modalitățile de aplicare a RDA în diferite țări;
- ✓ să coordoneze propunerile de evoluție a RDA pentru a răspunde nevoilor utilizatorilor europeni;
- ✓ să permită o cooperare în materie de traducere a RDA în diferite limbi europene.

În cadrul reuniunii anuale a EURIG, care a avut loc la Copenhaga, în perioada 24-25 mai 2018, s-a stabilit programul de lucru pentru anul 2019. Se preciza, atunci, că va trebui o implicare puternică în noua versiune RDA și o cooperare consolidată la nivel european.

În anul 2019 a fost schimbat și președintele RSC, care va avea un mandat de trei ani pentru perioada 2019-2022 și va fi recunoscută expertă Kathy Glennan (ALA).

EURIG a adoptat o organizare mai clară a activității pe care o desfășoară încât să-și îndeplinească rolul asumat. Astfel, *comitetul executiv* are doi reprezentanți EURIG în RSC (Comitetul de conducere RDA) și în RDA Board.

De asemenea, *comitetul editorial* ajută reprezentanții EURIG la RSC pentru a pregăti propunerile privind evoluția RDA, formalizează răspunsurile EURIG referitoare la aceste propuneri și

urmărește decizia RSC. Acest comitet este prezidat de reprezentantul EURIG la RSC și este format din 7 reprezentanți ai instituțiilor europene care au implementat deja RDA.

De exemplu, grupul francez ”RDA în Franța” colaborează îndeaproape cu aceste comitete pentru a-și impune poziția franceză.

Aplicarea RDA în țările germanice

- Germania, Austria și Elveția (de lb. germană) au adoptat RDA în anul 2012. Trecerea reală la noul cod de catalogare s-a întins pe parcursul anului 2015.
- Luxemburgul a decis să urmeze aplicația germană a RDA, dar, într-o traducere în lb. franceză, care corespunde limbii de catalogare a țării. Această traducere a fost încărcată în Toolkit în anul 2016.
- Rețeaua RERO din Elveția romandă (Elveția francofonă) intenționează să se alăture alegerii decise de bibliotecile de limbă germană din Elveția. Principalul obstacol îl constituie problemele lingvistice și indexarea pe subiecte, conform listei de autorități a subiectelor a Deutsche Nationalbibliothek. Producerea de înregistrări conforme RDA nu ar trebui să se facă înainte de anul 2020.

Aplicarea RDA în Europa de Nord și Europa de Est

- Multe țări din Europa de Nord și de Est au adoptat codul RDA, așa cum a fost elaborat, fără a aștepta eventuale schimbări. Astfel:
 - ✓ Olanda – 2014
 - ✓ Republica Cehă – 2015
 - ✓ Islanda – 2016
 - ✓ Slovacia – 2017
 - ✓ Suedia – 2017
 - ✓ Danemarca – 2018
 - ✓ Letonia – din 2016 a adoptat progresiv RDA, începând cu fișierele de autoritate și resursele electronice

Problema principală a acestor țări a fost/este traducerea codului, având în vedere investiția mare pentru o comunitate lingvistică redusă într-un perimetru național.

- ✓ Finlanda este prima țară care a realizat o traducere completă a codului și redactarea unui profil de aplicație RDA, ambele fiind încărcate în Toolkit din 2016.
- ✓ Norvegia a realizat o traducere completă a RDA, finalizată în anul 2017, înainte de a decide dacă adoptă codul.

Majoritatea țărilor au preferat să se concentreze pe redactarea instrumentelor didactice, mai degrabă decât pe traducerea codului în sine. De exemplu,

- ✓ Republica Cehă lucrează pe versiunea engleză pentru a o însoți de manual în limba cehă;
- ✓ Alte țări, precum Islanda, au făcut decât o traducere parțială.

✓ Spania

Biblioteca Națională a Spaniei a anunțat decizia sa de a adopta RDA în noiembrie 2016. Această decizie a fost luată după doi ani dedicați aprofundării analizei codului RDA pentru toate tipurile de resurse și după realizarea unui profil de aplicație, în colaborare și cu alți reprezentanți ai altor biblioteci și rețele de biblioteci din Spania.

Începând cu ianuarie 2019, bibliotecile din Spania intenționau realizarea de înregistrări bibliografice conforme RDA. Până atunci s-au ocupat de formarea personalului.

Unele țări europene nu s-au decis încă în adoptarea RDA. Astfel,

- ✓ Polonia, Croația, Norvegia și Turcia nu au o poziție oficială privind adoptarea RDA
- ✓ Italia nu și-a anunțat o poziție oficială, chiar dacă, la o inițiativă universitară, a realizat o traducere completă a RDA. Traducerea în limba italiană este încărcată pe Toolkit încă din 2016, fără să aibă un profil de aplicație asociat.

Aplicarea RDA în alte țări

- ✓ **Israel** respectă standardele americane, cu excepția catalogării resurselor în ebraică, arabă sau chirilică. Ca urmare, fiecare modificare a regulilor americane conduce la modificarea regulilor de catalogare israeliene. Era normal, deci, să adopte, în 2014, RDA.
- ✓ **Țările arabe** – platforma *Catalogue Arabe Uni* a adoptat, începând din 2013, noile reguli RDA, urmate de 4 din cele 22 de biblioteci naționale.
- ✓ **America Latină** – este interesată de RDA, dar implementarea codului este dispersată între bibliotecile universitare și cele de cercetare, cu excepția celor din Chile, unde abordarea este mai coordonată.
Aceste țări nu sunt, încă, reprezentate în RSC.
- ✓ **China** – Biblioteca Națională Chineză a realizat o traducere a RDA în 2014, disponibilă în format tipărit. Biblioteca Națională Chineză a dorit să înțeleagă mai bine acest cod, dar și să permită bibliotecilor chineze să facă o evaluare colectivă.
Nu s-a luat o decizie de implementare a RDA.

Informații noi - 23 iulie 2020

Comunitatea RDA Toolkit include acum peste 60 de țări de pe 6 continente, ceea ce va conduce la un schimb de date bun și eficient. De aceea, s-au luat câteva măsuri pentru o mai largă promovare a internaționalizării RDA:

- Continuarea traducerii versiunii beta (versiune incompletă, pentru testare de către un grup) a Toolkit-ului, care va deveni un instrument standard din 15 decembrie 2020 – parțial sau integral în mai multe limbi, pe lângă limba engleză. Aceste limbi sunt: araba, catalana, finlandeza, franceza, germana, maghiara, italiana, norvegiana, spaniola;
- În septembrie 2020 – lansarea de declarații de politici suplimentare de la Biblioteca Congresului și Biblioteca Britanică, precum și introducerea de traduceri parțiale în finlandeză și norvegiană;

- Găzduirea tuturor zonelor orare, formarea prin *RDA Lab Series*³ rămân disponibile pentru înregistrările actuale și viitoare pentru redare în orice moment. Chiar dacă înregistrarea pentru formare se face mai târziu se poate beneficia, în continuare, de seria webinară aproape oriunde în lume;
- Membrii comunității RDA, indiferent dacă sunt sau nu abonați la RDA Toolkit, sunt invitați să ofere feedback cu privire la interesele și nevoile lor de educație, prin intermediul ultimului sondaj (<https://www.surveymonkey.com/r/MMMLNL7> - *Survey on RDA Toolkit Education*). Rezultatele sondajului sunt esențiale pentru a face ca Toolkit-ul RDA să fie mai ușor de navigat la nivel global.

Promoții

Până la 31 august 2020, se oferă tuturor abonaților potențiali, care trimit, prin e-mail, codul AUGUST2020, o reducere de 10% din prețurile de pe listă pentru achizițiile de abonament.

Singurele cerințe de eligibilitate – să fii abonat pentru prima dată în anul 2020, contul să fie pentru o persoană sau o instituție și acel abonament să nu acopere un consorțiu sau un program LIS (library and information science).

Alte reduceri separate sunt disponibile pentru consorții și LIS.

E-mail: rdatoolkit@ala.org

³*RDA Lab Series* constă din 6 module, fiecare de 60 de minute, în fiecare marți, în perioada 30 iunie-8 decembrie 2020. Disponibil la: <https://www.rdatoolkit.org/node/224>

Prețuri Toolkit

Număr utilizatori	Cost per utilizator
1	195 \$
2-4	185 \$
5-9	181 \$
10-14	175 \$
15-19	171 \$
20+	166 \$

--	--

4 august 2020 (h 15-17) – Forum de actualizare RDA

<https://www.youtube.com/watch?v=rkPVww-nYLI>

Membrii comunității RDA au prezentat Forumul de actualizare al Comitetului RDA din America de Nord. Acest webinar gratuit a avut prezentări ale ambilor membri ai Comitetului RDA din America de Nord (NARDAC) referitoare la activități recente ale grupului, precum și prezentări ale altor experți privind unele probleme RDA, inclusiv declarații de politică, traduceri și conformitate RDA.

Contribuții la ...

Membrii comunității globale RDA pot să-și împărtășească experiențele în catalogarea originală prin elaborarea unor articole privind RDA, traducerea unor materiale, oferirea unor îndrumări și instrucțiuni virtuale pentru utilizatorii Toolkit-ului, la orice nivel s-ar afla.

Fluența în mai multe limbi este de drept, dar nu este necesară pentru toate aceste oportunități.

Cei interesați pot să scrie la adresa: rrobinson@ala.org, trimițând un rezumat sau CV-ul.

Bibliografie selectivă

- *****CILIP RDA : Resource Description and Access Executive Briefing 2014*****
<https://web.archive.org/web/20151019131514/http://www.cilip.org.uk/cilip/events/cilip-rda-resource-description-and-access-executive-briefing-2014>
- EURIG oeuvre pour rendre RDA toujours plus international
<https://www.transition-bibliographique.fr/2018-06-06-eurig-oeuvre-pour-rda-plus-international/>
- RDA à l'international
<https://www.transition-bibliographique.fr/enjeux/rda-international/>
- RDA 3R and RDA Toolkit
<https://guides.library.bloomu.edu/c.php?g=971452&p=7020741>
- RSC website
<http://www.rda-rsc.org/>